

Юлія Вайда,
студентка 3 курсу
інституту гуманітарних і соціальних наук
Національний університет «Львівська політехніка»

SHARP POWER: ВИКЛИК ЧИ ЗАГРОЗА ДЛЯ БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ?

Досліджено поняття «sharp power» та дестабілізуючий вплив інструментів «sharp power» Російської Федерації та Китайської Народної Республіки на держави-члени Європейського Союзу. Встановлено, що ключовими проявами цього методу ведення зовнішньої політики є гібридні маніпулятивні атаки на суспільства держав. Проаналізовано комплекс дій держав-членів Європейського Союзу задля протидії sharp power Російської Федерації та Китайської Народної Республіки. Обґрунтовано необхідність подальших досліджень цієї тематики та можливість запозичення Україною досвіду ЄС у боротьбі з проявами sharp power.

Ключові слова: *sharp power, Європейський Союз, Російська Федерація, Китайська Народна Республіка, інформаційна безпека.*

The general concept of the phenomenon of “sharp power” and the destabilizing impact of “sharp power” instruments of the Russian Federation and the People’s Republic of China on the member states of the European Union are studied in this scientific work. It has been established that the key manifestations of this method of foreign policy are hybrid manipulative attacks on the societies of the desired states. In this paper analyzes the set of actions of the European Union member states to counter the “sharp power” of the Russian Federation and the People’s Republic of China. The necessity of further research on this topic and the possibility of Ukraine’s adoption of the EU experience in combating manifestations of “sharp power” were proved.

Key words: *«sharp power», European Union, Russian Federation, People’s Republic of China, information security.*

Актуальність дослідження. Для того, щоб найбільш вигідно та ефективно сформулювати громадську думку та забезпечити хороше сприйняття держави на міжнародній арені, використовують найрізноманітніші інструменти ведення зовнішньої політики. Розвиток засобів масової інформації та епоха інтернету стали вагомим поштовхом у сфері вироблення нових методів позиціонування країни на міжнародній арені. Проте авторитарні режими окремих держав, які не можуть повною мірою реалізувати свої національні інтереси у такий спосіб, шукають

нові – гібридні методи впливу на громадськість. Найкращим прикладом на підтвердження цієї думки є практика застосування та особливості використання такого інструменту, як «sharp power» («гостра сила»).

«Sharp power»: особливості трактування та ключові прояви. Звідки ж з'явився цей термін? Дослідження цього явища проводилося останні 10 років, але сам термін «sharp power» увійшов у науковий обіг у 2017 році. Його використали дослідники Національного фонду на підтримку демократії (National Endowment for Democracy) Крістофер Волкер та Джессіка Людвіг у праці «Sharp power: Rising Authoritarian Influence». З того часу термін «sharp power» активно використовують у наукових роботах. Sharp power – це метод ведення зовнішньої політики держави, який базується на маніпулятивному гібридному впливі однієї держави на політичну систему іншої держави [6].

Прикладами держав, які активно використовують інструменти sharp power, стали Російська Федерація та КНР. Звісно, представники цих країн здійснюють чимало видів діяльності, які підпадають під класифікацію громадської дипломатії або м'якої сили, але все-таки більше прослідковується досить активне використання «sharp power» [4]. Кожна з цих країн намагається переконати міжнародне суспільство в тому, що ситуація у їх країні є цілком нормальною, відповідає всім нормам міжнародних принципів і міжнародного права, навіть попри те, що факти доводять зовсім інше. Тому їх недемократичний вплив на громадськість інших країн описують терміном «sharp power», щоб зацентрувати увагу на тому, що вплив цих держав проникає у демократичне суспільство як «голка» та «коле» у найбільшій місці держави.

Помітним стало й те, що збільшилася кількість протистоянь між державами саме на дипломатичній арені, багато країн опинилися «на межі двох світів» (авторитарного та демократичного). Науковці описали це явище як «війна цінностей», адже з одного боку опинилися автократичні режими (РФ та КНР), які всіма силами намагаються вийти на власну глобальну гегемонію, нехтуючи усіма міжнародними принципами, а з іншого – держави, для яких головним є верховенство права та вільне і незалежне громадянське суспільство. Така тенденція зберігається уже досить довгий період часу та є проявом дестабілізації ситуації у світі, адже держави автократичного блоку за допомогою маніпуляцій і активної пропаганди намагаються схилити демократичні країни до прийняття потрібних для них рішень [7].

Поширення та популяризація такого методу ведення зовнішньої політики є прямою загрозою для всіх інших держав, які здійснюють ліберальну та демократичну зовнішню політику і намагаються забезпечити безпеку у світі. Це ми можемо побачити і на прикладі постійного впливу інструментів «sharp power» на демократичні процеси у країнах-членах Європейського Союзу. Для того, щоб

розробити ефективні методи протидії таким загрозам, варто проаналізувати наявні приклади боротьби із впливом авторитарних держав на інші країни.

Основні цілі використання «Sharp power» на європейському просторі.

Європейський Союз став одним із основних «плацдармів» для використання sharp power Китаєм та Росією, адже це об'єднання є однією з найбільш впливових структур у світі, і можливість збільшити власну сферу впливу за рахунок держав-членів ЄС є шансом для авторитарних держав. Хоч КНР та РФ використовують різні інструменти гострої сили, вони однаково користуються відкритістю демократичного світу, тоді як повністю ізолюють власні суспільства від будь-якого зовнішнього впливу. Основною метою авторитарних держав на європейському просторі є прагнення проникнути у внутрішні державні сфери певних країн та мати вплив для прийняття потрібних для них рішень.

Прояви sharp power Російської Федерації: найбільш відомим інструментом sharp power Російської Федерації на європейському просторі є поширення необхідного контенту через міжнародні засоби масової інформації, особливо телеканали та інтернет-ресурси. Основним елементом цього методу ведення зовнішньої політики виступає активна маніпулятивна діяльність, спрямована на те, щоб «вколоти» у болоче місце суспільства. Це ми можемо побачити у багатьох країнах-членах Європейського Союзу, до прикладу: у Польщі активно діють різні веб-сайти, які транслюють інформацію із російських новин. Ці сайти, здебільшого, зареєстровані на польських приватних підприємців та навіть фізичних осіб для того, щоб польський читач або глядач міг довіритися цьому сайту [5]; у Франції телеканал Russia Today France, який напряду зв'язаний із російськими владними колами, найбільш активно з-поміж усіх телеканалів транслював протести «жовтих жилетів». За офіційними даними, на Youtube-каналі було виставлено 1900 роликів про протести, які і без цього активно обговорювалися у суспільстві [3].

Прояви sharp power Китайської Народної Республіки. КНР насамперед використовує sharp power, щоб виправдати свій режим, створити позитивне уявлення про Китай. Для досягнення такої цілі КНР досить ефективно маніпулює європейською спільнотою, особливо у деяких країнах, де є багато протиріч між прихильниками демократичного розвитку держави та прихильниками авторитаризму (до прикладу Угорщина, Італія). Китайський уряд хоче зобразити свою країну як успішний приклад економічного розвитку без демократичних політичних інститутів і показати, що така практика є реальною, і будь-яка країна може досягнути таких самих успіхів.

Основним інструментом sharp power КНР виступають фінансовані державою дослідницькі центри, такі, як Інститути Конфуція, які під виглядом культурної ди-

пломатії стають основними пропагандистами Пекіна, адже найбільша кількість таких центрів знаходиться саме у Європі (найбільша кількість інститутів розташовані у Великій Британії – 29 у вишах та 148 класів у школах по всій країні, найменша кількість у Польщі, там працює 5 закладів такого типу)[2]. Більшість дослідників кваліфікують цю інституцію як інструмент громадської дипломатії Китаю, більшість дій якого є нешкідливими для світу та демократії, але насправді ми можемо побачити зовсім інше [4]. За офіційними даними, Інститут Конфуція займається популяризацією китайської мови та організацією культурних заходів, таких, як Дні китайської культури, проте не варто забувати, що Китай є авторитарною державою, у якій без дозволу влади нічого не відбувається. Прикладом підтвердження такого факту є те, що після відвідин Далай-ламою Словаччини у 2016 році через деякий час підрозділ Інституту Конфуція за сприяння китайського посольства розгорнув там виставку під назвою «Китайська історія: Китайський Тибет» [6].

Отже, можна побачити, що в арсеналі авторитарних режимів є безліч інструментів *sharp power*, які здебільшого досить складно розпізнати, адже вони ретельно маскуються під елементи громадської дипломатії. Така ситуація зумовлена відкритістю ЗМІ та суспільств демократичних держав до інших культур. Зокрема, варто виділити те, що досить багато країн вже розпочали активну протидію інструментам *sharp power*, таким, як дезінформація та фейки, а це вже перший крок у боротьбі із прихованою загрозою авторитарних держав.

Sharp power в контексті загрози європейській безпеці: методи протидії. Враховуючи активне використання інструментів *sharp power* такими країнами, як Російська Федерація та Китайська Народна Республіка, Європейський Союз розпочав активну кампанію протидії фейкам та дезінформації, а отже, ця кампанія направлена і на протидію *sharp power* авторитарних держав. Першою країною, яка оголосила боротьбу, стала Франція. У 2018 році Франція оголосила «Паризький заклик до довіри та безпеки в кіберпросторі», який закликає до співпраці у боротьбі із зловмисним втручанням з боку іноземних акторів. Така ініціатива покликана уберегти спільний інформаційний простір від проявів *sharp power* [4]. Більше тисячі національних і місцевих урядів, промислових груп доєдналися до ратифікації цієї ініціативи. Варто зазначити й те, що деякі із зацікавлених сторін сформували власні спільноти для подальшого просування принципів кібербезпеки, які були викладені у «Паризькому заклику».

До схожих дій вдалася і Швеція, країна застосовує так звану концепцію «повної оборони». У рамках цієї концепції уряд Швеції проводить комплексне навчання населення для боротьби із фейками та дезінформацією, які поширюються іншими державами. Важливим кроком стало й те, що Шведське агентство з надзвичайних ситуацій зробило розсилку всім домогосподарствам буклета з ре-

комендаціями щодо того, як громадяни повинні захистити себе від неправдивої інформації та кібератак, а також багатьох інших загроз [4]. Така ініціатива покликана захистити країну не тільки на державному рівні, а й на рівні суспільства, адже чим менше громадяни країни обізнані в цій сфері, тим легше іншим країнам ними маніпулювати. В останні роки і ключові інституції Європейського Союзу занепокоєні різким збільшенням випадків іноземного втручання на європейському просторі. У жовтні 2020 року Європарламент ухвалив резолюцію, яка засуджує іноземне втручання у вибори та дезінформацію населення країн ЄС. Варто додати й те, що президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляйєн дала своїм комісарам мандат на захист демократичних систем та інститутів ЄС від «зовнішнього втручання», тим самим розпочалася інституційна боротьба із «гострою силою» [4].

Важливим кроком у загальній боротьбі Європейського Союзу із проявами *sharp power* авторитарних держав стало офіційне введення терміна «маніпулятивне втручання», якого не було у жодному нормативно-правовому акті. Цей термін використала Європейська Рада у своїх висновках «Додаткові зусилля для підвищення стійкості та протидії гібридним загрозам», які були оприлюднені у грудні 2019 року [4]. У цих висновках описано дії, які повинні включати моніторинг та аналіз дезінформації та маніпулятивного втручання, дотримання європейських правил захисту даних, застосування виборчих гарантій тощо.

Отже, можемо константувати, що *sharp power* виступає загрозою для Європейського Союзу, хоча досить багато країн розпочали активну протидію зовнішньому втручання та реально оцінюють усі можливі загрози збільшення випадків такої діяльності, всередині організації є досить багато протиріч на тему «гострої сили» Російської Федерації та КНР, оскільки деякі країни-члени підтримують політику цих держав. До прикладу, можна додати кілька елементів, які будуть обов'язковими для виконання не тільки для країн-членів ЄС, а й для країн, які мають на меті приєднатися до організації. Це повинні бути: 1) відкрита інформація про явище «гострої сили» не тільки в інтернет-ресурсах, а й на телебаченні та радіо, оскільки досить багато громадян Європейського Союзу, особливо старшого віку, надають перевагу різним видам ЗМІ, відтак потрібно розробити спеціальні програми, які інформуватимуть про те, що під виглядом культурної дипломатії чи звичайного випуску новин деякі держави можуть маніпулювати населенням іншої країни; 2) формування спільного органу швидкого реагування на можливі гібридні загрози. Звісно, такою діяльністю займаються різні інституції ЄС, але в сучасних реаліях постійних кібератак та жорсткого інформаційного впливу потрібно створити одну інституцію, адже гостра сила базується не тільки на дезінформації та фейках, в арсеналі авторитарних держав є досить багато інших варіантів *sharp power*.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що sharp power «гостра сила» – це використання маніпулятивних технологій однією державою для досягнення власних цілей та підривної діяльності в іншій державі. З розвитком інформаційних технологій змінилися й інструменти зовнішньої політики, авторитарні держави, передусім Російська Федерація та Китайська Народна Республіка, розпочали активну підривну діяльність у демократичних країнах за допомогою інструментів sharp power.

Хоч Росія та Китай використовують sharp power у власних недемократичних цілях, їхні інструменти sharp power дещо відрізняються. КНР під виглядом культурної дипломатії намагається просувати різні інструменти sharp power задля покращення власного іміджу на міжнародній арені. РФ, у свою чергу, використовує інформаційний простір демократичних держав задля поширення пропаганди та фейків, щоб отримати певну вигоду. Також ці країни користуються економічною ситуацією у світі та під виглядом дипломатії нав'язують власну позицію іншим державам.

ЄС лише розпочав свою боротьбу з авторитарним впливом, адже реальні дії із запобігання проявам «гострої сили» інших держав були вжиті всього у кількох країнах, а на інституційному рівні в Європейському Союзі ми бачимо тільки юридичне оформлення протидії загрозам без практичного застосування елементів покарання за таку діяльність. Для того, щоб обмежити вплив sharp power на країни-члени ЄС, необхідно розробити стратегію захисту громадян та розпочати її активне використання, деякі елементи цієї стратегії можна запозичити із наявних нормативно – правових актів, проте варто і дещо модернізувати.

Досвід ЄС у протистоянні інструментам sharp power може допомогти багатьом країнам, зокрема й Україні, адже в умовах гібридної війни інформаційна безпека є надзвичайно важливою. Варто додати, що Україна має всі можливості створити єдиний із країнами-членами ЄС механізм захисту від інструментів sharp power авторитарних держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дорош Л. О. Відповіді на гібридні загрози: особливості стратегії Європейського Союзу у боротьбі з дезінформацією // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія : збірник наукових праць. 2020. Вип. 27. С. 106–116.
2. Інститути Конфуція, або Великий брат стежить // StopFAKE.org [Електронний ресурс]. URL: <https://www.stopfake.org/uk/instituty-konfutsiya-abo-velykyj-brat-stezhyt/>
3. Ніколя Тензер: пропагандисти «RussiaToday» прагнуть залякати своїх критиків в Європі // Центр стратегічних комунікацій [Електронний ресурс]. URL: <https://spravdi.gov.ua/nikolya-tenzer-propagandysty-russia-today-pragnut-zalyakaty-svoyih-krytykiv-v-yevropi/>;
4. Berzina K. Conceptualizing Foreign Interference in Europe // Alliance For Securing Democracy [Електронний ресурс]. URL: <https://securingdemocracy.gmfus.org/wpcontent/uploads/2020/03/Conceptualizing-Foreign-Interference-in-Europe.pdf>;

5. Nasadiuk S. Chinese Leadership: From ‘Soft Power’ to ‘Sharp Power’ // Adastra [Електронний ресурс]. URL: <https://adastra.org.ua/blog/chinese-leadership-from-soft-power-to-sharp-power>;
6. Walker C., Ludwig J. Sharppower: Rising Authoritarian Influence // National Endowment for Democracy [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2017/12/Introduction-Sharp-Power-Rising-Authoritarian-Influence.pdf>;
7. Walker C. China’s Foreign Influence and Sharp Power Strategy to Shape and Influence Democratic Institutions // Walker Christopher // National Endowment for Democracy [Електронний ресурс]. URL: <https://www.congress.gov/116/meeting/house/109462/witnesses/HHRG-116-IG00-Wstate-WalkerC-20190516.pdf>;

REFERENCES

1. Dorosh, L. O. (2020). Vidpovidi na hibrydni zahrozy: osoblyvosti stratehiyi Yevropeys’oho Soyuzu u borot’bi z dezinformatsiyeyu [Responses to hybrid threats: features of the strategy of the European Union in the fight against misinformation]. Visnyk Mariupol’s’koho derzhavnogo universytetu – Bulletin of the Mariupol State University, 27, 106-116 [in Ukrainian].
2. Instytuty Konfutsiya, abo Velykyy brat stezhyt’ [Institutes of Confucius, or Big Brother watches]. StopFAKE.org – StopFAKE.org. Retrieved from <https://www.stopfake.org/uk/instytuty-konfutsiya-abo-velykyj-brat-stezhyt/> [in Ukrainian].
3. Tenzer, N. Propahandysty «RussiaToday» prahnut’ zalyakaty svoiykh krytykiv v Yevropi [RussiaToday propagandists seek to intimidate their critics in Europe]. Tsentr stratehichnykh komunikatsiy – Center for Strategic Communications. Retrieved from <https://spravdi.gov.ua/nikolya-tenzer-propagandysty-russia-today-pragnut-zalyakaty-svoiyh-krytykiv-v-yevropi/>; [in Ukrainian].
4. Berzina K. Conceptualizing Foreign Interference in Europe // Alliance For Securing Democracy [Електронний ресурс]. URL: <https://securingdemocracy.gmfus.org/wpcontent/uploads/2020/03/Conceptualizing-Foreign-Interference-in-Europe.pdf>; [in English].
5. Nasadiuk S. Chinese Leadership: From ‘Soft Power’ to ‘Sharp Power’ // Adastra [Електронний ресурс]. URL: <https://adastra.org.ua/blog/chinese-leadership-from-soft-power-to-sharp-power>; [in English].
6. Walker C., Ludwig J. Sharppower: Rising Authoritarian Influence // National Endowment for Democracy [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2017/12/Introduction-Sharp-Power-Rising-Authoritarian-Influence.pdf>; [in English].
7. Walker C. China’s Foreign Influence and Sharp Power Strategy to Shape and Influence Democratic Institutions // Walker Christopher // National Endowment for Democracy [Електронний ресурс]. URL: <https://www.congress.gov/116/meeting/house/109462/witnesses/HHRG-116-IG00-Wstate-WalkerC-20190516.pdf>; [in English].